

6. Сучасний англійський словник: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/>.
7. Торгові наркотичні шляхи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ru.gulligway.org/public/wiki/north-america/northern-america/united-states/>
8. Chapman R. L. New Dictionary of American Slang / HarperCollins Publishers., 1986. – с. 485 .

Науковий керівник: к. філол. н., старший викладач О. І. П'єсух

МЕТОНІМІЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ І РОСІЙСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДАХ ОПОВІДАННЯ ЕЛІЗИ ОЖЕШКО «ДОБРА ПАНІ»

Ю. В. Кулінська

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Актуальною проблемою сучасного перекладознавства є проблема перекладацьких перетворень, якій присвятили свої праці відомі теоретики перекладу: Л. С. Бархударов, В. Н. Комісаров, Л. К. Латішев, Я. Й. Рецкер, О. О. Селіванова, О. Д. Швейцер й ін. Та проблема перекладацьких трансформацій залишається актуальною, оскільки, на сьогодні, одноставних думок щодо суті цього явища та його типології не існує. **Актуальність** нашого дослідження обумовлена також тим, що художній переклад польських творів українською та російською мовами є мало вивченим у перекладознавстві, тому тема нашої роботи є новою.

Метою статті є аналіз метонімічних трансформацій денотативного плану на лексичному рівні у перекладах українською та російською мовами твору Елізи Ожешко «Добра пані» (Eliza Orzeszkowa „Dobra Pani”).

Як в українському перекладі оповідання Е. Ожешко «Добра пані», здійсненому І. Вільде, так і в російському – виконаному Н. Кисляковою, часто трапляються **метонімічні заміни**, які можна диференціювати залежно від статусу суміжних предметів, явищ, понять [див.: 5, 462], Czernicka (...) *na znak pośpiesznego przytwierdzenia wszystkiemu, co pani jej mówiła, głową trzęsła* // Черницькая (...) *быстро закивала головой в знак того, что вполне согласна с каждым словом своей хозяйки.*

У російському перекладі твору наявні **партонімічні** трансформації (заміна назви цілого назвою його частини): *Janowa grubą swą ręką ku niej wzniosła twarzyczkę dziecka* // Янова приподняла своєю шершавою ладонью личико дівочки. *Ręka* – назва цілого (холонім), *ладонь* – назва частини від цілого (партонім). Натомість в українському перекладі така трансформація відсутня.

Перекладачі використовують також зворотній прийом – **холонімичні** трансформації – заміну назви частини назвою цілого: *Pani Ewelina osunęła się na kanapę i wsparła na białej dłoni czoło obciążone tęskną i zarazem rozkoszną zadumą* // А Эвелина в грустній, но вместе с тем приятной задумчивости опустилась на диван, подперев голову белой рукой // А пані Евеліна прилягла на канапку, сперши на білу руку своє, овіяне сумною задумою, **чоло**. Автор російського перекладу вживає дві холонімичні заміни: *dłoń* // рука і *czoło* // голова, а в українському варіанті перекладач вдається лише до однієї аналогічної трансформації *dłoń* // рука.

(...) *wysoka, chuda, z cerą ciemną i zwiędłą* (...) // Висока, худа, з темним, прив'ялим вже **обличчям** (...) // (...) *высокая, худая, со смуглым увядшим лицом* (...). *Cera* – «powierzchnia skóry twarzy» [1] (верхня частина шкіри обличчя) є партонімом, а **обличчя** (*лицо*) – холонімом.

У перекладах оповідання трапляються **парто-партонімічні** трансформації (заміна назви однієї частини назвою іншої частини): (...) *fala życia i młodości, zda się, nagle nappełniła całą jej istotę i aż wzdykała serce* // (...) *хвиля життя та молодості раптом сповнила всю її істоту і оживила **серце*** // (...) *внезапно нахлынувшая волна жизни и молодости вдруг захлестнула всю ее целиком и возвысила **душу***.

У російсько-українському культурному ареалі *душа* (*серце*) виступає символом внутрішнього психічного світу людини, місцем локалізації її емоцій і високих бажань, пов'язаних із задоволенням духовних потреб [3, 23]. Але, за словами І. Бичка, специфічною ознакою української ментальності є «спрямованість на внутрішній емоційно-почуттєвий світ людини, у якому панує не холодний раціональний розсудок голови, але жагучий поклик серця» [2, 325]. У російській мові концепт СЕРЦЕ має дещо меншу сферу вживання, ніж в українській і, очевидно, польській, тому замінено на концепт ДУША. Стосовно *серця* *душа* виступає ширшим поняттям, адже відає вона не лише емоціями, а й думками, бажаннями, схильностями і преференціями людини [3, 24].

*Czernicka (...) nie przestawała przecież ani na chwilę ścisnąć w **dłoni banknotu** sporej wartości* // *Черницька (...) ні на хвилину не випускала з затиснутого **кулака** паперових грошей досить великої вартості* // *Черницкая (...) ни на минуту не выпускала из **руки кредитный билет** крупного достоинства. Dłoń (долонь) і кулак є частинами одного цілого – руки, тобто в українському перекладі цього уривку наявна парто-партонімічна заміна, а російський перекладач, як і раніше, вдається до холонімічної трансформації *dłoń* // *рука*. Окрім цього у російському перекладі є ще одна метонімічна заміна, яку можна віднести до **еквонімічних** трансформацій: *banknot* // *кредитный билет*. *Banknot* – «pieniądz papierowy» [1] (паперові гроші), *государственный кредитный билет* – «официальный, как правило, бумажный денежный знак, выпущенный эмиссионным банком и обеспечиваемый активами банка, используемый для замены действительных денег в качестве средства обращения и платежа» [4, 80].*

Також наявні у перекладах твору **гіперонімічні** трансформації – заміна назви видового поняття назвою родового (генералізація): *Malutki **pinczerek** rzucił się był na wchodzące osoby z zajadłym i piskliwym szczeniem...* // ***Собачка** кинувся на прибулих з лютим та верескливим гавканням...* Гіпонім *pinczerek* був замінений в українському перекладі гіперонімом *собачка*, незважаючи на наявність в українській мові назви породи – *пінчер* [6, 537].

(...) *można by ją drugiemu jakiemuś Rafaelowi za model do **cherubinka** przedstawić...* // *Могла б другому Рафаелеві послужити за модель для **ангела**...* *Cherubin* (херувим) – «według Biblii i tradycji: jeden z aniołów stojących wysoko w hierarchii» [1]. У російському перекладі цього фрагменту метонімічна трансформація відсутня.

В іншому фрагменті навпаки: російський переклад містить гіперонімічну трансформацію, а український – ні: *Albo to pańskie dzieci, żeby im **cukierków** trzeba było* // *Хіба вони панські діти, щоб їм **цукерки** давати?* // *Разве они господские дети, чтобы **сладости** есть.*

*Czernicka wbiegła zdyszana, z rumieńcami na ciemnych **policzkach**, z rękawami czarnej sukni zawiniętymi po łokieć* // *Черницька вбігла задихана, її темне **обличчя** зашарілося, рукава чорного **вбрання** були закачані по лікті. У цьому реченні є дві метонімічні трансформації – гіперонімічна (*suknia* // *вбрання*) та холонімічна (*policzki* // *обличчя*).*

Перекладачі вводили також **еквонімічні** трансформації – заміну назви гіпоніма назвою гіпоніма того ж класу: *Panna **ślużąca** schyliła się, aby wziąć pieska* // ***Кастеляниша** нагнулась, чтобы взять собачку. На нашу думку, цю заміну важко назвати вдалою,*

оскільки за словником Ожегова *кастеляниша* – «работница бельевой (в лечебном учреждении, доме отдыха, гостинице), ведающая хранением и выдачей белья» [4, 606], оскільки служниця працювала у будинку пані, а не в установі, доцільніше було б перекласти дослівно – *служанка* чи *прислуга*.

Ja kroję sukienkę z tego błękitnego kaszmiru // *Я крою плаття з того голубого атласу. Kaszmir* (кашемір) – «ścienka tkanina tkana z wełny kóz kaszmirskich», *атлас* – «шовкова або напівшовкова тканина, блискуча і гладенька з лиця». Перекладач вживає не надто доречно еквонімічну заміну, оскільки в українській мові є прямиий відповідник *кашемір*.

Таким чином, для оптимального балансу семантики і форми, денотативної та конотативної інформації оригіналу й українського і російського перекладу перекладачі І. Вільде та Н. Кислякова використовують денотативні та конотативні заміни. Дослідження вжитих метонімічних трансформацій показало, що одні з них використані доречно та вдало, проте інколи перекладачі допускають змістових втрат.

Список використаної літератури:

1. Słownik języka polskiego 11-tomowy / redaktor naczelny W. Doroszewski. – Режим доступу: <https://sjp.pwn.pl/>.
2. Бичко І. Ментальна співзвучність української та європейської філософської традиції: кордоцентричні мотиви / І. Бичко // Київські обрії: історико-філософські нариси. – К., 1997.
3. Брагінець Н. В. Концепти *душа* і *серце* в національно-мовних картинах світу / Н. В. Брагінець // Наукові записки. Том 34, Філологічні науки. – К. : Видавничий дім "КМ Академія", 2004. – 89 с.
4. Ожегов С. И., Шведова Н. Ю. Словарь русского языка / С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова. – М. : Рус. яз., 1992. – 2151 с.
5. Селіванова О. О. Нова типологія перекладацьких трансформацій / О. О. Селіванова // Світ свідомості в мові. Мир сознания в языке. – Черкаси : Ю. Чабаненко, 2012.
6. Словник української мови: в 11 томах. / ред. колег. І. К. Білодід (голова) та ін. – К. : Наукова думка, 1970 – 1980. – Том 6, 1975. – С. 537.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент І. М. Литвин

ЛЕКСИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ КОНОТАТИВНОГО ПЛАНУ В РОМАНІ ДЖ. С. ФОЄРА «СТРАШЕННО ГОЛОСНО І НЕЙМОВІРНО БЛИЗЬКО»

О. О. Курдус

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Лексичний аспект перекладу розглядає міжмовні лексичні відповідники, існування яких є закономірним, зважаючи на те, що логіко-понятійний склад більшості мов має універсальний характер, а слово визначається як основна поняттєва одиниця. За В. С. Виноградовим, перекладацькими відповідниками ми вважаємо слова та словосполуки перекладу й оригіналу, які в одному з своїх значень передають рівний, або відносно рівний, обсяг інформації та є функціонально рівнозначними.

Питання перекладацьких відповідників розглядалося, зокрема, наступними дослідниками: В. С. Виноградовим, П. І. Копанєвим, Я. Й. Рецкером, Р. К. Міньяр-Белоручевим, І. Р. Гальперіним тощо. Навіть беручи до уваги значну кількість робіт з даної теми, ми все ж не можемо називати його повністю вивченим та розглянутим, що й свідчить про актуальність нашого дослідження.

Українська дослідниця О. О. Селіванова на лексичному рівні розглядає формальні та формально-змістові трансформації. Формально-змістові трансформації виражаються у двох планах: денотативному та конотативному. Конотативні